

## การพัฒนาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศในประเทศไทย The Development of Sexual Harassment Indicators in Thailand

นิตินาถ คงเควิจ\* เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล\*\* ศุภกร บุญญฤทธิ์\*\*\*

Nitinart Kongkhwet\* Chet Ratchadapunnathikul\*\* Suppakorn Poonyarith\*\*\*

Received: 7 June 2024 / Revised: 15 August 2024 / Accepted: 15 September 2024

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวชี้วัดในระดับสากลของการคุกคามทางเพศ และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศที่เหมาะสมในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความรู้หรือประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศไม่ต่ำกว่า 5 ปีขึ้นไป ในหน่วยงานของรัฐ มูลนิธิหรือหน่วยงานเอกชน และนักวิชาการ จำนวน 20 ท่าน จากนั้นนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย โดยมีการปรับให้เหมาะสม ดังนี้ ตัวชี้วัดที่ 1 การข่มขืน พยายามข่มขืน ตัวชี้วัดที่ 2 การกระทำทางกายภาพ ตัวชี้วัดที่ 3 การถ่ายรูปหรือถ่ายคลิปวิดีโอผู้อื่นในทางเพศ ตัวชี้วัดที่ 4 การแสดง ส่งต่อ เผยแพร่สื่อทางเพศ และตัวชี้วัดที่ 5 การกระทำทางวาจา กิริยา วาจา และการนิยามการคุกคามทางเพศของสังคมไทย หมายถึง การกระทำต่อผู้อื่นในทางเพศที่ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกกังวลใจ อึดอัดใจ เป็นการกระทำต่อผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม ถูกบังคับ หรือใช้อำนาจทางสังคมมาข่มเหงรังแก รวมถึงการยินยอมโดยมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การข่มขืน การกระทำอนาจาร การถ่ายรูปหรือถ่ายคลิปวิดีโอผู้อื่นในทางเพศ การแสดง ส่งต่อ เผยแพร่สื่อทางเพศทั้งของตนเองและผู้อื่น การส่งสัญลักษณ์ทางเพศ การล่อลวง การกระทำทางวาจา อากัปกิริยา และข้อความ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใด เกิดขึ้นกับบุคคลใดก็ตาม

ข้อเสนอแนะคือ การผลักดันให้รัฐออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศ จะสามารถปกป้องผู้ที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำ และสามารถลงโทษเอาผิดผู้กระทำได้

### คำสำคัญ : การพัฒนา / ตัวชี้วัด / การคุกคามทางเพศ

\*นักศึกษาลัทธิสุตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

\*\*รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

\*\*\*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

\*Graduate student, Master of arts program in Criminology and Criminal Justice, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

\*\*Assoc. Prof. Dr., Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

\*\*\*Asst. Prof. Dr., Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

### Abstract

This qualitative study aimed to investigate universal sexual harassment indicators and develop sexual harassment indicators. Using In-depth interviews with key informants who have knowledge or work experience related to sexual harassment for at least 5 years or more in government agencies, foundations or private agencies, and academics There were a total of 20 people. Descriptive was employed for data analysis.

The results revealed that UN indicators do not correspond to the Thai societal context and require appropriate adjustments. These adjustments include categorizing indicators as follows: 1) Rape and attempted rape, 2) Physical acts, 3) Sexually taking photos or recording video clips of others, 4) Showing, sending, and publishing sexual media, and 5) Gestures, manner, and verbal communication. Furthermore, the findings indicated that sexual harassment in Thai society encompasses sexual acts that induce anxiety or discomfort in the victim. These acts are perpetrated without consent, through coercion or exploitation of social power, and may involve benefits, such as rape, indecent acts, sexually taking photos or recording video clips of others, showing/sending/publishing sexual media, sending sexual symbols, voyeurism, verbal communication, gestures, and messages, irrespective of the location or the individual targeted.

The recommendation was to push the state to pass laws on preventing sexual harassment. Will be able to protect those who are victims. and can punish the perpetrator.

**Keywords:** Development / Indicators / Sexual harassment

## บทนำ

การคุกคามทางเพศ (Sexual harassment) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและยังคงดำเนินต่อเนื่องให้เห็นในสังคม เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ถูกหล่อหลอมมาจากวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้เพศหญิงมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าเพศชาย ค่านิยมที่เกิดขึ้นมาจากบรรทัดฐานของเพศชาย จึงมีผลต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเพศหญิงที่ค่อย ๆ ถูกบั่นทอนให้ลดน้อยลง มีค่าเป็นวัตถุตอบสนองทางอารมณ์ที่ง่ายต่อการกดขี่ข่มเหง ยิ่งไปกว่านั้นเพศหญิงที่ตกเป็นผู้ถูกระทำมักถูกตั้งคำถามกลับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเหตุ ไม่ได้ได้รับความเห็นใจ มีหน้าซำยังถูกกล่าวโทษจากสังคมรอบข้าง เท่ากับว่าสังคมกำลังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดข่มขู่ และมีโอกาสกระทำซ้ำสูง (รุ่งโรจน์ สมบุญเก่า, 2565) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเคลื่อนไหวทางสังคมเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศที่มากขึ้นกลับพบว่าอุบัติการณ์ของการคุกคามทางเพศไม่มีทีท่าที่จะลดลง โดยการคุกคามทางเพศสูงเป็นอันดับที่ 2 จากการรายงานการถูกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงทั้งทางตรงและทางอ้อมขององค์การสหประชาชาติ และผู้หญิงส่วนใหญ่คิดเห็นว่าการคุกคามทางเพศในที่สาธารณะมีสถานการณ์ที่เลวร้ายมากขึ้น (UN Women, 2021)

ปัญหาการคุกคามทางเพศยังเป็นปัญหาที่อยู่ใต้พรมที่สถิติการรายงานของผู้ที่เคยถูกระทำอยู่ในระดับน้อยมาก ยิ่งไปกว่านั้นการคุกคามทางเพศเป็นพฤติกรรมแรกเริ่มที่ก่อให้เกิดความรุนแรงทางเพศอื่น ๆ อันนำไปสู่การข่มขืน กระทำชำเรา หรือปัญหาอนาจารได้อีกด้วย (สุริศา นิยมรัตน์, 2560) ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้สามารถเกิดขึ้นกับคนทุกกลุ่ม อีกทั้งการถูกคุกคามทางเพศยังส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและสภาพจิตใจของผู้ถูกระทำเป็นอย่างมาก โดยจะแตกต่างกันตามระดับความร้ายแรงที่แต่ละบุคคลถูกระทำความรุนแรงแค่ไหน ถูกระทำมานานเท่าไร มักจะเกิดอาการภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล หวาดกลัว รู้สึกอับอายและรู้สึกผิดเสียความมั่นใจในตนเอง ไม่เชื่อใจผู้อื่น ขอบเก็บตัว และมีโอกาสเกิดภาวะป่วยทางจิต PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder) ยิ่งไปกว่านั้นผลกระทบอาจร้ายแรงจนถึงขั้นที่ผู้ถูกระทำมีความคิดจะฆ่าตัวตาย ยังรวมไปถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลโดยตรงต่อผู้ถูกระทำที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนงาน ความไม่มั่นคง และโอกาสในการทำงาน อย่างการศึกษาในสหรัฐอเมริกาพบว่า ร้อยละ 80 ของผู้หญิงที่ตกเป็นผู้ถูกระทำการคุกคามทางเพศอย่างรุนแรงจะลาออกจากงานภายในสองปี ต่างจากคนงานในโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า ที่ส่วนใหญ่เลือกที่จะนิ่งเงียบและยอมคงงานของตนเองไว้ เนื่องจากโอกาสในการทำงานมีจำกัดและจำเป็นต้องหาเงินเลี้ยงครอบครัว (Lim S. C., Ghani F. & Remme M., 2018)

ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (UN) ได้อธิบายการคุกคามทางเพศโดยสังเขปไว้ว่า การคุกคามทางเพศ เป็นพฤติกรรมที่ผู้ถูกระทำหรือผู้ที่ตกเป็นผู้ถูกระทำไม่พึงปรารถนา (Unwelcome) และไม่ต้องการ (Unwanted) โดยการคุกคามดังกล่าวอาจจะเป็นในรูปของการแสดงออกทางวาจา กิริยา ท่าทาง การแตะเนื้อต้องตัว และสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย การกระทำที่ไม่สัมผัสตัวผู้ถูกระทำ เช่น การวิพากษ์ถึงลักษณะหรือรูปร่างของผู้อื่นที่สื่อไปในทางเพศ (Sexual comments about a person's body parts or appearance) การผิวปาก (Whistling) ความต้องการเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ (Demands for sexual favors) การถ่มอง (Sexually suggestive staring) และการโชว์ของลับให้ผู้อื่นดู (Exposing one's sexual organs)

at someone) ซึ่งการคุกคามทางเพศยังรวมถึงการกระทำที่มีการสัมผัสถูกตัวผู้ถูกระทำ เช่น การจับ (Grabbing) การบีบ (Pinching) การตี (Slapping) หรือการสัมผัสโดนตัวผู้อื่นที่เจตนาส่อไปในทางเพศ (Rubbing against another person in a sexual way) ดังนั้นการคุกคามทางเพศจะเกิดขึ้นได้ทั้งผ่านวาจา ข้อความ พฤติกรรมที่แสดงออกมา หรือการสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ซึ่ง UN ได้กำหนดลักษณะตัวชี้วัดพฤติกรรมการคุกคามทางเพศไว้ 5 ประการ

1. การมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งหาโอกาสหรือฉวยโอกาสในการมีเพศสัมพันธ์
2. การฉวยโอกาสในการกอด จูบ ลูบคลำ สัมผัสอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย
3. การส่งเสียงแซว การวิพากษ์วิจารณ์ถึงลักษณะรูปร่างของผู้อื่น และการใช้วาจาหรือข้อความที่ส่อไปในทางเพศ

4. การเปิดของสงวนให้ผู้อื่นดู ไม่ว่าจะเป็นอวัยวะสืบพันธุ์หรือหน้าอกของผู้หญิงก็ตาม รวมถึงการสำเร็จความใคร่ต่อหน้าผู้อื่น

5. การแสดงท่าทางที่ส่อไปในทางเพศ หรือท่าทางที่แสดงถึงการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองด้วยมือ หรืออวัยวะอื่น ๆ ในร่างกาย (UN Women, 2019)

ประเทศไทยประสบปัญหาการคุกคามทางเพศมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ด้วยบริบทสังคมในมุมมองเรื่องเชิงเพศเป็นสิ่งที่ไม่สามารถบอกกล่าวสู่สาธารณะได้ การคุกคามทางเพศจึงเป็นปัญหาที่ถูกชุกอยู่ใต้พรม ส่งผลให้ปัญหานี้ไม่มีที่ท่าว่าจะลดจำนวนลงแต่อย่างใดแม้จะมีการออกมารณรงค์เรียกร้องสิทธิก็ตาม โดยจากข้อมูลของโครงการปัทมจุดเดือด (เครือข่ายเมืองปลอดภัยสำหรับผู้หญิง) แสดงให้เห็นถึงสถิติของผู้หญิงไทยกว่า 86% เคยถูกคุกคามทางเพศในพื้นที่สาธารณะ (นภาพร พานิชชาติ, 2562) ที่ร้ายแรงไปกว่านั้นคือการคุกคามทางเพศในเด็กและเยาวชนมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง จากการรายงานสถิติการล่วงละเมิดทางเพศในเด็กและเยาวชนของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2564-2566 พบว่า เด็กและเยาวชนไทยจำนวน 1,097 คน เคยถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยเกินกว่าร้อยละ 80 เกิดขึ้นในเด็กผู้หญิง และคาดว่ายังมีอีกหลายกรณีที่ไม่ได้รับการเปิดเผย ซึ่งผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นบุคคลใกล้ชิดกับผู้ถูกระทำ อย่างเช่น ญาติ พ่อเลี้ยง พ่อแท้ ๆ หรือเพื่อนบ้าน เป็นต้น และผลพวงจากการถูกคุกคามทางเพศนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์กับเด็กผ่านการแบล็กเมล โดยการนำรูปหรือวิดีโอของเด็กไปเผยแพร่จำหน่าย การนำเด็กไปเป็นขอราน หรือขายของตามสี่แยก และอาจนำไปสู่การค้าประเวณีเด็กได้อีกด้วย (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

ปัญหาการคุกคามทางเพศในประเทศไทยยังถือว่าเป็นประเด็นใหม่ที่เพิ่งถูกหยิบยกมาวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมเมื่อไม่นานมานี้ จึงทำให้มีสถิติปรากฏน้อยกว่าการกระทำความรุนแรงทางเพศแบบอื่น อีกทั้งไม่มีตัวชี้วัดหรือคำนิยามที่ปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้คนในสังคมยังคงสับสนและไม่ทราบแน่ชัดว่าการคุกคามทางเพศคืออะไร ตัวผู้ถูกระทำเองก็ไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราว ยิ่งไปกว่านั้นการคุกคามทางเพศถูกตีความไปในหลากหลายมิติ ทำให้มีรูปแบบพฤติกรรมที่กระจัดกระจายและความหมายแบบปัจเจกบุคคล ซึ่งหากมีการศึกษาตัวชี้วัดของการคุกคามทางเพศในระดับสากลพร้อมทั้งพัฒนาตัวชี้วัดให้เป็นรูปธรรม

เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงผู้คนในสังคมจะได้ตระหนักและรู้เท่าทัน พฤติกรรมการคุกคามทางเพศ อีกทั้งยังสามารถนำตัวชี้วัดที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศระดับสากล
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศที่เหมาะสมในสังคมไทย

### วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศ รวมถึงศึกษาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศ ในระดับสากล เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศที่เหมาะสมในประเทศไทยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

#### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาในครั้งนี้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความรู้หรือประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศ โดยจะทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการคุกคามทางเพศที่มีความรู้ หรือประสบการณ์การทำงาน หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ไม่ต่ำกว่า 5 ปีขึ้นไป จำนวน 20 ท่าน โดยจะคัดเลือกจาก

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ปฏิบัติหน้าที่หรือเคยปฏิบัติหน้าที่ด้านการคุกคามทางเพศในหน่วยงานของรัฐซึ่งมีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปีขึ้นไป 9 คน ได้แก่ ตำรวจ 2 คน อัยการ 2 คน ผู้พิพากษา 3 คน กองส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 1 คน และกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านคุ้มครองผู้บริโภค 1 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ปฏิบัติงานในมูลนิธิหรือหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศซึ่งมีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปีขึ้นไป 7 คน ได้แก่ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล 4 คน และมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี 3 คน
3. ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นนักวิชาการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศซึ่งมีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปีขึ้นไป 4 คน ได้แก่ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1 คน ภาควิชาสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1 คน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม 1 คน และคณะสังคมและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 1 คน

#### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้จะเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง เป็นแนวทางสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามที่เปิดกว้าง ผู้ตอบมีอิสระในการตอบ โดยยังคงดำเนินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งจะได้มาด้วยข้อมูลที่หลากหลาย และตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งประเด็นสัมภาษณ์มีดังนี้

ส่วนที่ 1 นิยามการคุกคามทางเพศ

ส่วนที่ 2 ตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

### การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการพรรณนา และตีความอาศัยทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยา แนวคิดเรื่องการคุกคามทางเพศ แนวคิดเรื่องตัวชี้วัด และนิยามของการคุกคามทางเพศในบริบทของสังคมไทย โดยทั้งหมดต้องมีความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

### ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 นิยามการคุกคามทางเพศ

ผลการศึกษาการนิยามการคุกคามตามมุมมองของผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศ พบว่า การคุกคามทางเพศ หมายถึง การกระทำต่อผู้อื่นในทางเพศที่ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกกังวลใจ อึดอัดใจ เป็นการกระทำต่อผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม ถูกบังคับ หรือใช้อำนาจทางสังคมมาข่มเหงรังแก รวมถึงการยินยอมโดยมีผลประโยชน์ เข้ามาร่วมด้วย เช่น การข่มขืน การกระทำอนาจาร การถ่ายรูปหรือถ่ายคลิปวิดีโอผู้อื่นในทางเพศ การแสดง ส่งต่อ เผยแพร่สื่อทางเพศทั้งของตนเองและผู้อื่น การส่งสัญลักษณ์ทางเพศ การใช้สายตา ถ้ามอง การกระทำทางวาจา อาทิ กิ๊วะ และข้อความ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใด เกิดขึ้นกับบุคคลใดก็ตาม

ความเหมาะสมของความหมายการคุกคามทางเพศในประเทศไทยจากที่ได้ศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูล 16 คนจาก 20 คน เห็นพ้องตรงกันว่าความหมายของการคุกคามทางเพศมีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 80

ส่วนที่ 2 ตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศ

จากผลการศึกษาตัวชี้วัดที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ 5 ประการ ดังนี้ ตัวชี้วัดที่ 1 การมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งหาโอกาสหรือฉวยโอกาสในการมีเพศสัมพันธ์ ตัวชี้วัดที่ 2 การฉวยโอกาสในการกอดจูบ ลูบคลำ สัมผัสอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย ตัวชี้วัดที่ 3 การส่งเสียงแซว การวิพากษ์วิจารณ์ถึงลักษณะรูปร่างของผู้อื่น และการใช้วาจาหรือข้อความที่ส่อไปในทางเพศ ตัวชี้วัดที่ 4 การเปิดของสงวนให้ผู้อื่นดู ไม่ว่าจะป็นอวัยวะสืบพันธุ์หรือน้ำอวกของผู้หญิงก็ตาม รวมถึงการสำเร็จความใคร่ต่อหน้าผู้อื่น และตัวชี้วัดที่ 5 การแสดงท่าทางที่ส่อไปในทางเพศ หรือท่าทางที่แสดงถึงการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองด้วยมือหรืออวัยวะอื่น ๆ ในร่างกาย ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นว่า 3 ตัวชี้วัดไม่ชัดเจน ยังไม่สามารถนำมาใช้ในบริบทสังคมไทยได้ จำเป็นต้องมีการปรับให้เหมาะสม และมีอีก 1 ตัวชี้วัดที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาควบคู่กับตัวชี้วัดอื่น ๆ โดยตัวชี้วัดที่ 1, 4 และ 5 เป็น 3 ตัวชี้วัดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นว่าไม่ชัดเจน เนื่องด้วย ข้อ 1 ตัวชี้วัดคลุมเครือไม่สามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่า การมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์ คือพฤติกรรมแบบใด ยกต่อการพิสูจน์หาเจตนา แต่หากเปลี่ยนตัวชี้วัดเป็นการข่มขืน และพยายามข่มขืน ที่มีรูปแบบการกระทำชัดเจน และเป็น

รูปธรรม อีกทั้งมีกฎหมายรองรับการลงโทษผู้กระทำผิดแล้ว จึงเห็นควรว่าหากมีการปรับไปในทิศทางนี้จะเป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจนเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ตัวชี้วัดที่ 4 และ 5 ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นตรงกันว่าตัวชี้วัด 2 ข้อนี้นี้มีความคล้ายคลึงกัน ควรนำมารวมเป็นข้อเดียวกันที่ครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมที่กระทำผ่านวาจา กิริยานอกจากนี้อีก 1 ตัวชี้วัดที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาควบคู่กับตัวชี้วัดอื่น ๆ ก็คือ ข้อ 3 ในด้านการกระทำผ่านวาจา จะต้องมีการพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ควบคู่ด้วย ในบางกรณีอาจเป็นความยินยอมของทั้งสองฝ่ายจะไม่ถือเป็นการคุกคามทางเพศ ส่งผลให้มีความจำเป็นต้องมีการนำสถานการณ์ ความสัมพันธ์ และพฤติกรรมอื่น ๆ มาพิจารณาร่วม และประเด็นที่สำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นในตัวชี้วัดการใช้วาจา กล่าวว่า การวิพากษ์วิจารณ์ถึงลักษณะรูปร่างของผู้อื่น จะต้องเป็นเป็นการพูดถึงในเชิงทางเพศด้วย หากไม่มีการพูดถึงในเชิงทางเพศก็จะเป็นการถูกเหยียดหยามในรูปแบบอื่น

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ 3 หัวข้อหลัก คือ การเพิ่มเติมรายละเอียดในตัวชี้วัดและนิยามระดับสากลไม่ได้กล่าวถึง การยกตัวอย่างรูปแบบพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และข้อคิดเห็นในการปรับให้ตัวชี้วัดมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยกว่าตัวชี้วัดขององค์การสหประชาชาติ ดังตารางที่ 1 เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของระหว่างสองตัวชี้วัด

**ตารางที่ 1** ตารางเปรียบเทียบตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศขององค์การสหประชาชาติกับตัวชี้วัดที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

|                | ตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศขององค์การสหประชาชาติ                                                        | การพัฒนาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศในประเทศไทย                                                                                                                                                                   |
|----------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ตัวชี้วัดที่ 1 | การมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งหาโอกาสหรือฉวยโอกาสในการมีเพศสัมพันธ์                              | การข่มขืน พยายามข่มขืน เป็นการบังคับขืนใจให้มีเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม                                                                                                                          |
| ตัวชี้วัดที่ 2 | การฉวยโอกาสในการกอด จูบ ลูบคลำ สัมผัสอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย                                      | การกระทำทางกายภาพ เป็นการสัมผัสอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม ไม่ว่าจะโอบ กอด หอม จูบ ลูบคลำ ถูไถ เปียกเสียด เป็นต้น                                                              |
| ตัวชี้วัดที่ 3 | การส่งเสียงแซว การวิพากษ์วิจารณ์ถึงลักษณะรูปร่างของผู้อื่น และการใช้วาจาหรือข้อความที่สื่อไปในทางเพศ | การถ่ายรูปหรือถ่ายคลิปวิดีโอผู้อื่นในทางเพศ เป็นการถ่ายผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายได้กระโปรง ถ่ายเป้ากางเกง ถ่ายเรือนร่างสรีระ ถ่ายผู้อื่นในห้องน้ำ ถ่ายผู้อื่นในห้องลงเสื้อผ้า เป็นต้น |

|                |                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ตัวชี้วัดที่ 4 | การเปิดของสงวนให้ผู้อื่นดู ไม่ว่าจะป็นอวัยวะสืบพันธุ์หรือหน้าอกของผู้หญิงก็ตาม รวมถึงการสำเร็จความใคร่ต่อหน้าผู้อื่น | การแสดง ส่งต่อ เผยแพร่สื่อทางเพศ เป็นการแสดงสื่อภาพโป๊ หรือคลิปอนาจารให้แก่ผู้อื่นเห็น ไม่ว่าจะป็นรูปพักหน้าจอมคอมพิวเตอร์ ปฏิทิน ส่งต่อในช่องข้อความออนไลน์ อีกทั้งยังรวมถึงการเผยแพร่รูป และคลิปวิดีโอในทางเพศของตนเอง หรือของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม |
| ตัวชี้วัดที่ 5 | การแสดงท่าทางที่สื่อไปในทางเพศ หรือท่าทางที่แสดงถึงการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองด้วยมือหรืออวัยวะอื่น ๆ ในร่างกาย       | การกระทำท่าทาง กิริยา วาจา เป็นการแสดงท่าทาง กิริยา วาจาที่สื่อไปในทางเพศ การใช้สายตา ถ้ามองการเปิดของสงวนให้ผู้อื่นดู รวมถึงการสำเร็จความใคร่ต่อหน้าผู้อื่น                                                                                                  |

### สรุปและอภิปรายผล

การคุกคามทางเพศถือเป็นกรอบใหญ่ ๆ ที่สามารถเป็นได้ตั้งแต่การกระทำเล็ก ๆ อย่างการกระทำผ่านวาจา การถ่มอง อนาจาร ส่งต่อหรือเผยแพร่สื่อทางเพศ ไปจนถึงขั้นที่รุนแรงที่สุดอย่างการข่มขืน ซึ่งจะต้องเป็นการกระทำที่มีนัยในเชิงทางเพศกับผู้อื่นโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม ถูกบังคับ หรือจะการยินยอมโดยมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะป็นพฤติกรรมอะไรก็ตาม อีกทั้งยังต้องครอบคลุมไปถึงการกระทำที่เกิดขึ้นในโลกออนไลน์อีกด้วย เนื่องจากในปัจจุบันการคุกคามทางเพศสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเพศ ทุกวัย ด้วยวัฒนธรรม ค่านิยมในสังคมยังมีมุมมองต่อการคุกคามทางเพศเป็นเรื่องตลก เป็นเรื่องปกติที่สามารถหยอกล้อกันในกลุ่มคนใกล้ชิด นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจผิด ๆ เช่น การถูกกอด ถูกหอม จากบุคคลใกล้ชิด เป็นเพียงการแสดงความรักหรือการหยอกล้อเอ็นดูเท่านั้น ไม่ใช่การคุกคามทางเพศ การขาดความรู้ความเข้าใจถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศของประชากรในสังคม ส่งผลให้การคุกคามทางเพศกลายเป็นเรื่องปกติที่ไม่ว่าใคร ๆ ก็กระทำต่อผู้อื่นโดยไม่ระมัดระวัง คนในสังคมจึงเกิดการเรียนรู้ ส่งต่อพฤติกรรมการคุกคามทางเพศอยู่ตลอดเวลาตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และเมื่อวิเคราะห์ให้ลึกลงไปถึงทฤษฎีจิตวิทยาและทฤษฎีพยาธิวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจ พบว่าสภาวะทางใจผู้กระทำไม่สามารถตัดสินใจผิดได้ ไม่สามารถปฏิบัติตามวิธีปกติ และจะไร้ซึ่งความเห็นใจผู้อื่น อาจเกิดขึ้นจากการไม่ได้รับการขัดเกลาจิตใจจากสังคม หรือเกิดจากแผลทางใจที่เคยตกเป็นผู้ถูกระทำมาก่อน ยิ่งไปกว่านั้นลักษณะของการคุกคามทางเพศที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไทยก็ยังมีครอบคลุมทุกรูปแบบ ดังที่ สุริศา นิยมรัตน์ (2560) ได้กล่าวถึง บางพฤติกรรม อาทิการวางภาพโป๊เปลือยภาพลามกในพื้นที่ทำงาน การใช้สายตา วาจา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เข้าข่ายการคุกคามทางเพศ แต่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติจะต้องมีข้อกฎหมายรองรับในการกระทำคุกคามทางเพศนั้น ๆ ถึงจะเป็นนิยามที่เป็นรูปธรรม อีกทั้งผลการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องเพียงบางส่วนกับนิยามขององค์การ

สหประชาชาติ ที่เป็นการนิยามแบบกว้าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าควรมีการปรับแก้ก่อนจึงจะสามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

ตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศที่พัฒนาตามความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักต่อตัวชี้วัดขององค์การสหประชาชาติมี 5 ตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 1 การข่มขืน พยายามข่มขืน เป็นการบังคับขืนใจให้มีเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ตัวชี้วัดที่ได้จากผลการศึกษาที่มีความเป็นรูปธรรมกว่าตัวชี้วัดขององค์การสหประชาชาติ ในเรื่อง การมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งหาโอกาสหรือฉวยโอกาสในการมีเพศสัมพันธ์ เนื่องด้วยความต้องการเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดหรือพิสูจน์ได้ และไม่สามารถตีความได้อย่างชัดเจน อีกทั้งหากใช้คำว่า ข่มขืน พยายามข่มขืน ที่กระทำโดยตรงต่อร่างกายและมีฐานความผิดรองรับ ซึ่งสอดคล้องกับ ชนะชัย อัดทรัพย์ (2561) ที่กล่าวถึงการข่มขืนกระทำชำเราต่อนิสิต นักศึกษา ย่อมเป็นการคุกคามทางเพศที่มีฐานความผิดข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276

ตัวชี้วัดที่ 2 การกระทำทางกายภาพ เป็นการสัมผัสอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม ไม่ว่าจะ โอบ กอด หอม จูบ ลูบคลำ ถูไถ เปียดเสียด เป็นต้น

เป็นตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดขององค์การสหประชาชาติ และสอดคล้องกับ ชลธิชา ถิระแก้ว (2564) ในการศึกษาเรื่อง ความรับผิดชอบทางอาญาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ กล่าวว่า การกอด จูบ ลูบ คลำ ปีบ จับ สัมผัสร่างกายผู้อื่น เป็นการกระทำที่ไม่สมควรต่อร่างกายบุคคลอื่นในทางเพศ มีความผิดฐานกระทำอนาจาร ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการคุกคามทางเพศ

ตัวชี้วัดที่ 3 การถ่ายรูปหรือถ่ายคลิปวิดีโอผู้อื่นในทางเพศ เป็นการถ่ายผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายใต้กระโปรง ถ่ายเป้ากางเกง ถ่ายเรือนร่างสรีระ ถ่ายผู้อื่นในห้องน้ำ ถ่ายผู้อื่นในห้องลองเสื้อผ้า เป็นต้น

เป็นตัวชี้วัดที่ได้จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักว่าตัวชี้วัดขององค์การสหประชาชาติ ตกหล่นในเรื่องนี้ จึงเห็นสมควรที่จะเพิ่มลักษณะพฤติกรรมนี้เข้ามาเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทของไทย อีกทั้งสอดคล้องกับ สุธิภา วิรุฬห์วิริยะ (2566) ได้กล่าวถึง การแอบถ่ายภาพหรือวิดีโอในเชิงทางเพศ เช่น การถ่ายรูปบริเวณเป้ากางเกง หรือการแอบติดตั้งกล้องในห้องน้ำ ถือเป็นพฤติกรรมการคุกคามทางเพศอย่างหนึ่งที่มีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562

ตัวชี้วัดที่ 4 การแสดง ส่งต่อ เผยแพร่สื่อทางเพศ เป็นการแสดงสื่อ ภาพโป๊ หรือคลิปอนาจารให้แก่ผู้อื่นเห็น ไม่ว่าจะป็นรูปพิกหน้าจอบนคอมพิวเตอร์ ปฏิทิน ส่งต่อในช่องข้อความออนไลน์ อีกทั้งยังรวมถึงการเผยแพร่รูป และคลิปวิดีโอในทางเพศของตนเอง หรือของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม

ตัวชี้วัดนี้เคยมีการตัดสินคดีทั้งในและต่างประเทศ ด้วยสื่อดังกล่าวเป็นสื่อลามกตามความหมายที่บัญญัติ ฉะนั้นการนำมาแสดงหรือตั้งโชว์ในที่สาธารณะ ที่ทำงาน ที่ผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้ จะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่น่าอึดอัด ผู้ให้ข้อมูลหลักจึงเห็นสมควรที่จะเพิ่มตัวชี้วัดที่สร้างบรรยากาศเหมือนถูกคุกคามทางเพศ ตลอดจนกระทำบนโลกออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับ พรธาวดี คล้อยระยับ (2563) กล่าวว่า การโพสต์สื่อ

ลามก ถ้อยคำ ข้อความในเชิงทางเพศ ภาพ หรือวิดีโอโป๊เปลือยไปเผยแพร่ หรือแสวงหาผลประโยชน์ เข้าข่ายการคุกคามทางเพศบนโลกออนไลน์ทั้งสิ้น

ตัวชี้วัดที่ 5 การกระทำทาง กิริยา วาจา เป็นการแสดงท่าทาง กิริยา วาจาที่สื่อไปในทางเพศ การใช้สายตา ถ้ามอง การเปิดของสงวนให้ผู้อื่นดู รวมถึงการสำเร็จความใคร่ต่อหน้าผู้อื่น

ตัวชี้วัดนี้เป็นการพัฒนามาจากขององค์การสหประชาชาติ โดยการนำพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันมารวมอยู่ในตัวชี้วัดเดียว และเป็นตัวชี้วัดที่จำเป็นจะต้องมีการพิจารณาควบคู่กับตัวชี้วัดอื่น อย่างในด้านวาจา หรือสายตา เป็นพฤติกรรมที่ยังมีความกำกวม บางครั้งยังไม่สามารถวัดได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่เป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกกังวลใจได้ ซึ่งตัวชี้วัดนี้จำเป็นต้องมีการพิจารณาควบคู่กับตัวชี้วัดอื่น ๆ ด้วย เพื่อความชัดเจนและเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ กรรณดา เกิดศรี (2560) ที่กล่าวว่า แม้การแสดงอนาจารจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็ไม่ได้หมายความว่า การกระทำทุกกรณีจะเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่ควรต้องจัดแบ่งประเภท ลักษณะ รูปแบบ ระดับความรุนแรง และผลกระทบที่มีต่อสังคม เนื่องจากแต่ละบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกทางเพศ หากผู้กระทำแสดงพฤติกรรมตามที่กำหนดแล้ว จะต้องถูกลงโทษ ก็จะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางเพศส่วนบุคคลจนเกินสมควร ดังนั้นในตัวชี้วัดบางข้อจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย

### ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การผลักดันให้รัฐออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศ จะสามารถปกป้องผู้ที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำ และสามารถลงโทษเอาผิดผู้กระทำได้
2. การให้ความรู้ความเข้าใจ ให้การศึกษาในเรื่องการคุกคามทางเพศแก่ประชาชนในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่สังคมครอบครัว ชุมชน โรงเรียน หรือแม้แต่ในระดับประเทศ โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องในด้านนี้ จะก่อให้เกิดการตระหนักรู้ที่นำไปสู่การป้องกันการคุกคามทางเพศที่จะเกิดขึ้นในสังคมต่อไป
3. ควรมีการนำตัวชี้วัดและนิยามการคุกคามทางเพศในสังคมไทยไปศึกษากับประชาชนในอนาคต เพื่อเป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องต่อบริบทสังคมไทยผ่านมุมมองของประชาชนในสังคม อีกทั้งยังสามารถเป็นเครื่องยืนยันได้อีกทางว่าตัวชี้วัดที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้มีความเหมาะสมต่อบริบทของสังคมไทย
4. ตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศด้านวาจา สายตา ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ยังไม่สมบูรณ์ที่สุด ด้วยการใช้วาจาและสายตายังเป็นพฤติกรรมที่กำกวมจะต้องมีการพิจารณาประกอบกับตัวชี้วัดด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ได้ซึ่งตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมจึงควรมีการนำตัวชี้วัดด้านนี้ไปศึกษาเพิ่มเติม
5. ควรมีการศึกษาพัฒนาตัวชี้วัดการคุกคามทางเพศอย่างต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดให้สมบูรณ์ และเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อศึกษาความคิดและรูปแบบพฤติกรรมของผู้คนในสังคมที่เปลี่ยนไปตามสังคม

## บรรณานุกรม

กรรณดา เกิดศรี. (2560). *ขอบเขตความรับผิดชอบเกี่ยวกับเกี่ยวกับการแสดงอนาจารในกฎหมายอาญาไทย*.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *ทุกๆ วัน เด็กและเยาวชน หนึ่งคนถูกล่วงละเมิดทางเพศ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 11

สิงหาคม 2567 จาก <https://www.thairath.co.th/scoop/infographic/2747666#>

นภาพร พานิชชาติ. (26 กันยายน 2562). *ผู้หญิง 86% ถูกคุกคามทางเพศ #ทีมเผือก ขวนปักหมุดพื้นที่เสี่ยง*.  
เดลินิวส์, 12.

พรธาวดี คล้อยระยับ. (2563). *การป้องกันการตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศของเด็กในโลกออนไลน์*.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งโรจน์ สมบุญเก่า. (2565). *มูลนิธิหญิงชายก้าวไกลชี้ ถึงเวลาปฏิรูปตำรวจ เยียวยาอย่างเป็นระบบ ผู้ช่วย  
ผบ.ตร.ยอมรับทั่วประเทศยังขาดความเข้าใจ เตรียมเสนอรับพนักงานสอบสวนหญิงเพิ่ม บูรณาการ  
ร่วมกับทุกภาคส่วน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2565 จาก <https://theactive.net/news/law-right-20220526/>.

สุริศา นิยมรัตน์. (2560). *ความผิดทางอาญา: กรณีการคุกคามทางเพศ*. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์*.  
7(2), 133-162.

สุทินา วิรุฬห์ศิริระ. (2566). *เพศชายกับการถูกคุกคามทางเพศในสถานบันเทิง กรุงเทพมหานคร*. *วารสาร  
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 49(2), 117-130.

Lim S. C., Ghani F. & Remme M. (2018). *Policy brief: Sexual Harassment: A Global Problem*.  
United Nations University, International Institute for Global Health, Kuala Lumpur  
(Malaysia)

UN Women. (2019). *Table of Sexual Harassment Behavior*. Retrieved on May 30, 2022 from  
<https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/>.

UN Women. (2021). *MEASURING THE SHADOW PANDEMIC: VIOLENCE AGAINST WOMEN  
DURING COVID-19*. Retrieved on May 30, 2022 from  
<https://data.unwomen.org/publications/vaw-rga>.